

СОЦІАЛЬНА РОЛЬ СТАВКИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Вагомою складовою податкової системи кожної країни є прибуткове оподаткування доходів населення. Податок на доходи фізичних осіб є прямим податком та має сприяти такому розподілу податкового тягаря, за якого більше платить та частина суспільства, яка має вищі доходи. Саме такий принцип оподаткування більшістю науковців визнається соціально справедливим. Відтак держава здійснює вплив на збільшення платоспроможності громадян, стимулює попит і розмір споживання та заощадження, що, також, призводить до підвищення темпів економічного зростання. Так як податок на доходи фізичних осіб стосується кожного окремо взятого громадянина, він повинен виконувати роль соціального регулятора. Але це, на жаль, не зовсім прослідковується у чинному законодавстві, перш за все, через недотримання науково обґрунтованих підходів. І обумовлено це, насамперед, прагненням уряду до постійного збільшення надходжень бюджету.

У сучасній економічній літературі проблемам удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб присвячені праці таких учених, як В. Л. Андрущенко, Л. М. Демиденко, А. І. Крисоватого, І. О. Луніної, В. М. Мельника, О. Р. Романенка, В. М. Суторміної, В. М. Федосова, С. І. Юрія.

Оподаткування доходів громадян кожна держава здійснює на основі власних наукових підходів, однак таке оподаткування повинне сприяти зростанню добробуту населення країни і росту економіки держави в цілому. Країна формує індивідуальну систему оподаткування доходів населення, з визначеними законодавством об'єктом і базою оподаткування, системою податкових пільг і ставок.

Становлення системи оподаткування доходів населення в Україні почалося у 1991 р. Було визначено умови оподаткування та ставки прибуткового податку для всіх категорій платників. Притаманною рисою розвитку системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні є постійна зміна ставок та інтервалів прогресивного оподаткування. Спочатку, в 1991 р. ставки було визначено у розмірі 13, 30, 40, 45 і 50%; вже у 1992 р. – 12, 15, 20 і 30% залежно від розміру доходу. З 1 жовтня 1994 р. прийнято іншу шкалу ставок податку – 10, 20, 30, 40 і 50% [1].

Так, діючи до 2004 року прогресивна шкала ставок податку на доходи фізичних осіб змінена на пропорційну ставку 13%. Проте запровадження у 2004-2007 роках найнижчої ставки в Європі в розмірі 13% не сприяло легалізації тіншових доходів. Із 2007 р. – 15 % та з 2011 р. – на мало прогресивну 15%/17%. Із 01.01.2015 р збільшено ставку ПДФО (з 17% до 20%), яка застосовувалася до доходів понад 10 розмірів мінімальної заробітної плати, тобто шкала ставок становила вже 15% і 20%. Але вже у 2016 році ставку податку знову змінили на пропорційну 18%, незважаючи на світову тенденцію встановлення прогресивних ставок оподаткування доходів громадян [2].

Більшість розвинених країн світу для справедливого оподаткування доходів заможних громадян встановлюють прогресивні ставки. До того ж, для бідніших верств населення встановлена широка система вирахувань і пільг із доходу різної направленості. Саме такий підхід до встановлення ставок є найбільш дієвий з позиції соціальної справедливості, і є хорошим стимулом для росту економіки. Забираючи у забезпечених громадян надлишки доходів за допомогою прогресивного оподаткування, держава все рівно залишає для них достатньо грошових ресурсів для споживання.

Так, оподаткування доходів бідних верств населення, зазвичай, відбувається за низькими ставками. Для прикладу, у Великій Британії – 20%, тоді як для найзаможніших використовується ставка 45%. У свою чергу, в Франції дохід до 9 690 євро оподатковується за ставкою 0%, далі ставка зростає до 14%, 30%, 41% і 45% [3].

У Австралії функціонує п'ять ставок податку. Люди, чиї доходи за рік менші 18 200 австралійських доларів, звільняються від оподаткування. Громадяни ж, доходи яких перевищують 180 тисяч австралійських доларів, 45% свого доходу віддають у державний бюджет [3].

Своєю чергою, в Канаді доходи розміром до 44 701 канадських доларів оподатковуються за ставкою 15%, далі ставка зростає до 22%, 26% та максимальна ставка складає 29% для тих, хто отримав понад 138 587 канадських доларів доходів [3].

Зазначимо, що ставки федерального податку в США складаються з семи рівнів (10%, 15%, 25%, 28%, 33%, 35%, 39,6%) і залежать від сімейного статусу особи. Найменшу частину свого доходу (10%) віддають ті, хто отримує за рік до 9 225 доларів. Якщо ж мова йде про громадян, котрі перебувають у шлюбі, то сума зростає вдвічі [3].

Потрібно відзначити, що реформи, проведені в оподаткуванні доходів фізичних осіб, у зарубіжних країнах включають напрямки, такі як розширення об'єкта оподаткування, разом із тим, зниження податкових ставок та прогресія при побудові шкали оподаткування. Такі тенденції зумовлюються, з одного боку, необхідністю збільшення трудової активності громадян, а також забезпеченням більш справедливого оподаткування платників податків, що мають різні рівні доходів, а, з другого боку – посиленням боротьби проти ухилення від сплати податків.

Отже, можна стверджувати, що на теперішньому етапі податок на доходи фізичних осіб у частині діючих ставок зовсім не виконує соціально-регулюючу функцію в Україні. Податковий тягар на громадян із низькими доходами зберігається високим, що вкрай негативно впливає на рівень їхнього життя, в цей час як більш багатші громадяни сплачують податки з пасивних доходів (і не тільки) за заниженими ставками.

Література:

1. Сідельникова Л. П. Податкова система [Електронний ресурс] / Л. П. Сідельникова, Н. М. Костіна. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1115120755207/ekonomika/podatok_dohodi_fizichnih_osib
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Individual income tax rates [Електронний ресурс] / KPMG. – Режим доступу: <https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/individual-income-tax-rates-table.html>

Ігор Романович

Тернопільський національний економічний університет
Науковий керівник: к.е.н., Гуцул І. А.

ПРИЧИНИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Уникнення податків та ухилення від їх сплати притаманні будь-якому суспільству. Причиною цього є очевидний вплив податків на доходи і витрати платників при недостатньому усвідомленні ними вигід від споживання суспільних благ, що фінансуються за рахунок податкових платежів. Це означає, що витoki зазначеного суспільного явища необхідно шукати в суспільній природі податків, які за своєю сутністю є еквівалентними платежами громадян в обмін на суспільні блага, що надає їм держава, виконуючи свої функції (наслідком усвідомлення сутності податків стало визначення принципу еквівалентності як одного з основних наукових принципів оподаткування), а за формою прояву - відносинами привласнення державою частини індивідуальних та корпоративних доходів, відчужених і вилучених у платників на основі примусу, що в правових державах здійснюється на підставі закону.